

Това идване на митрополита, което стана въ 1872 или 1873 год., насърдчи даскалъ Панайота, и той усърдно се бѣ завзелъ, щото въ църквитѣ, въ които се служеше на гръцки, поне нѣкои пѣща, като апостолътъ, символътъ на вѣрата, молитвата господня, притчитѣ и др. да се четатъ на славянски. За голѣмо съжаление, нему се правѣха голѣми препятствия. Гъркоманията, тѣй грижливо насаждана съ вѣкове отъ гръцкитѣ владици, бѣ дълбоко вкоренена, особено у нѣкои по-видни и по-влиятелни лица, за които грѣкъ значеше човѣкъ културенъ, човѣкъ благороденъ — *ἐυγενής*, а българинъ — простакъ, варваринъ — *βαρβαρος*, коравоглавъ — *χονδροκέφαλος* или дърво недодѣлано — *ξύλον ἀτελέκητον*. И помня, че единъ пѣтъ стана единъ много скърбенъ инцидентъ въ църквата Христосъ. Изтъквамъ този инцидентъ не съ цель да оскърбявамъ когото и да било, а да посоча силата на гръцкото влияние въ това село, и то върху хора отъ безспорно български произходъ, а при това съ безукоризнена честность и почтеность. Въ тази църква Рождество Христово баща ми Иванъ попъ Анастасовъ Сакеларовъ, нареченъ още Папазоолу, както и съседътъ ни Хаджи Кирила Д. Русовичъ, бѣха, ако може тѣй да се каже, почетни пѣвци на църквата, на която енорийски свещеникъ бѣше чичо ми попъ Маринъ. Въ църквата се служеше на гръцки, и като така пѣненето ставаше на гръцки. Инцидентътъ ето какъ стана: Въ тази църква имаше обща служба — *μονοκλήσια*, служба само въ една църква. Това бѣше на вечерня, преди празника. Когато дойде редъ да се четатъ паремии — пророческитѣ притчи, даскалъ Панайотъ се изправи всрѣдъ църквата и започна да чете на славянски. Но едва той започна четенето, и Хаджи Кирила, който нищо не позволяваше да се чете на славянски въ тази църква, извика съ високъ гласъ и грубо на учителя да млъкне. Изхокването бѣ тѣй грубо, че учителътъ, посраменъ, млъкна и си излѣзе. Тогава Хаджи Кирила Русовичъ започна да чете на гръцки. Учителътъ, оскърбенъ публично, и то тѣй безпричинно и жестоко, искаше да напустне и учителството. Но селянитѣ съ голѣми усилия го склониха да се откаже отъ рецениието си. А трѣбва да се каже, че даскалъ Панайотъ и като човѣкъ, и особено като учител, бѣше много добъръ и примѣрно трудолюбивъ. Той въведе въ Арбанаси модерния методъ на обучение. Цѣли четири години той бѣше учителъ въ Арбанаси и поради инцидента, следъ изтичането на годината той напустна и отиде за учителъ въ Горна-Орѣховица.

Следъ него за учителъ въ с. Арбанаси бѣ условенъ даскалъ Георги отъ Габрово. По-рано той е билъ учителъ въ Лѣсковецъ, но се оженилъ за арбанасчанка, дъщеря на Севриоолу, и дойде да учителствува въ Арбанаси. Той знаеше гръцки, а сѣщо и турски. Въ 1877 г. при освобождението ни учителъ въ Арбанаси бѣше сѣщиятъ даскалъ Георги, но като умрѣ жена му, той напустна селото и се изсели. И въ негово време преподаването на гръцки езикъ бѣ редовно, съвмѣстно съ български езикъ.

Учителки започнаха да се назначаватъ едва следъ освобождението ни. Първата учителка бѣше Лада Недѣлковичъ отъ В.-Търново. Отъ учителитѣ следъ освобождението помня: учителъ Пърговъ отъ гр. Лѣсковецъ, учителъ Рогевъ и жена му учителка отъ гр. Горна-Орѣховица, учителъ Кротевъ отъ гр. Дрѣново, баща на Софийския адвокатъ Кротевъ и др. Следъ освобождението ни въ Арбанаси се преподаваше вече само на български.